

Brun Kejserguldsmed *Anax ephippiger* (Burmeister, 1839) (Aeshnidae, Odonata) fundet på Færøerne i 2011

Jens-Kjeld Jensen & Ole Fogh Nielsen

Jensen, J.K. & O. F. Nielsen: The Vagrant Emperor *Anax ephippiger* (Burmeister, 1839) (Aeshnidae, Odonata) found on the Faroe Islands in 2011. Ent. Meddr 80: 3-6. Copenhagen, Denmark 2012. ISSN 0013-8851.

In the spring of 2011 three specimens of the Vagrant Emperor *Anax ephippiger* were found on the Faroe Islands. Two were recorded on 13th and one on the 15th of April 2011, all males. There were no other sightings of the species later in 2011.

No dragonflies (Odonata) breed in the Faroe Islands and there was only one earlier finding of a dragonfly, an introduced Beautiful Demoiselle *Calopteryx virgo*.

Ole Fogh Nielsen, Tulstrupvej 112, DK 8680 Ry, Danmark.

E-mail: ofn.orth@tdcspace.dk

Jens-Kjeld Jensen, FO-270 Nólsoy, Færøerne.

E-mail: nolsoy@gmail.com. Hjemmeside: www.jenskjeld.info

Indledning

Brun Kejserguldsmed *Anax ephippiger* er i foråret 2011 fundet på Færøerne. To eksemplarer er registreret d. 13. og et d. 15. april 2011. Alle er hanner.

Ingen guldsmede (Odonata) yngler på Færøerne, og fra tidligere kendes der kun et enkelt guldsmedefund herfra, nemlig en ikke-udfarvet han af Blåvinget Pragtvandnymfe (*Calopteryx virgo*) (Leg. Hans Eli Sivertsen, det. O. F. N.), som blev fundet på containerkajen i Tórshavn den 1. juni 2009. Denne art lever ved rene åer og vandløb, den bevæger sig ikke langt væk fra sine ynglelokaliteter (Fogh Nielsen, 1998), og dette eksemplar betragtes derfor som indslæbt.

Fund resultater

Som nævnt forligger der nu 3 fund af *A. ephippiger* på Færøerne. Oplysninger om de 3 fund blev alle sendt til J-K. J. med følgende fundoplysninger:

- a) På grund af det gode vejr den 13. april havde folk været på den lille ø Koltur for at indfange får. På sejlturen tilbage til hovedøen kom der en guldsmed og satte sig på den lille båd, da man var i mellem Hestoy og Kirkjubøur (61° 57'N – 6° 50'W). Selvom man prøvede at holde den i live, døde guldsmeden kort efter. Det var en *A. ephippiger*, han, (Leg. Bjørn Patturson, det. Adrian Parr) (Fig. 1).
- b) Igen på grund af det gode vejr den 13. april havde Hertha Ravnsfjal, Sandavági (62° 03'N – 07° 09'W) hængt tøj til tørre udenfor, og da hun havde taget tøjet ind i stuen og skulle lægge det sammen, fløj der en guldsmed ud fra tøjet. Hans Ravnsfjall fotograferede guldsmeden, inden den blev sluppet ud igen (Fig. 2). Det var en *A. ephippiger*, han, (det. O. F. N.).



Fig. 1. Han *Anax ephippiger* 13.iv.2011, mellem Hestoy og Kirkjubøur, Færøerne. Foto: Jens-Kjeld Jensen.

Male *Anax ephippiger* 13.iv.2011 between Hestoy og Kirkjubøur. Færøerne. Photo: Jens-Kjeld Jensen.

- c) Den 15. april gik Tekla Atladottir en tur med sin far Atli Jensen ved bygden Sandi (61° 50'N – 06° 51'W). Tekla fandt en død guldsmed i græsset på deres mark. Det var en *A. ephippiger*, han, (Leg. Tekla Atladottir, det O.F.N.). Bagkroppen knækkede af, da hun tog den op, og alt tyder på, at guldsmeden har været død et par dage.

De to indsamlede eksemplarer opbevares nu på Faroese Museum of Natural History i Tórshavn, Færøerne.

Udbredelse

A. ephippiger hører først og fremmest hjemme i tørre, ørkenagtige områder i Afrika og Asien, og arten yngler desuden sporadisk i den sydligste del af Europa. Den findes også på De kanariske Øer.

Hvor *A. ephippiger* naturligt hører hjemme, yngler den i lavvandede, stillestående vande. Den findes ofte på steder med temporære søer og vandhuller, og arten kan her fuldføre sin udvikling i løbet af to til tre måneder. Hvis forholdene er ugunstige på grund af mangel på vand i vandhullerne, kan larven også overleve flere års tørke.

Fra tid til anden kan *A. ephippiger* foretage lange vandringer og kan da træffes mange steder i Europa. I 1995 havde *A. ephippiger* sin største kendte udvandring, og arten blev således fundet mange steder i Mellem- og Nordeuropa. Der var fund fra både Danmark, Sverige og Norge (Fogh Nielsen, 1998). Arten er i tidens løb også fundet så langt væk fra sine normale ynglelokaliteter som på British West Indies (Meurgey, F. 2006). Fra Færøernes nærmeste naboer Shetlandsøerne er der kun et fund af arten fra Fetlar i 1970 (Johnston, 1999). Der forligger 4 fund fra Island, det første fund var en han sidst i september 1941 (Friðriksson, 1941). Næste fund er en hun den 11. oktober 1964 (Norling,



Fig. 2. Han *Anax ephippiger* 13.iv.2011, Sandavági, Færøerne. Foto: Hans Ravnsfjall.
Male *Anax ephippiger* 13.iv.2011, Sandavági, Færøerne. Photo: Hans Ravnsfjall.

1967), tredje fund en han den 29. okt. og fjerde fund en hun 5. nov. 1971 (Ólafsson, 1975). *A. ephippiger* er ikke fundet på Island siden 1971 (pers. medd. Erling Ólafsson).

Diskussion

Det var ikke kun guldsmede, som kom til Færøerne i disse dage. Den 13. april blev en Nathejre *Nycticorax nycticorax* set i Eiði, Stremoy. Det er kun det fjerde fund af denne sydeuropæiske hejre på Færøerne (Sørensen & Jensen, 1994). Admiraler *Vanessa atalanta* begyndte at komme til Færøerne den 15. april, og den 18. april blev der meldt om admiraler over hele Færøerne. Det hidtil tidligste fund af Admiral på Færøerne er 17. april (Jensen & Sivertsen, 2010).

Som nævnt har *A. ephippiger* en meget kort udviklingsperiode, og i forbindelse med det store træk i 1995 yngede arten på flere lokaliteter i det nordlige Mellemeuropa. Flere steder blev der således fundet nyforvandlede individer to til tre måneder efter, at arten første gang var registreret – bl. a i Tyskland og Polen (Burbach, K. & Winterholer, M., 1997).

Det er nok usikkert, om *A. ephippiger* kan nå at få en ny generation på vingerne på Færøerne, men hvis æglæggende hunner har fundet vej til potentielle ynglevandhuller, kunne man måske have fundet nyforvandlede individer i slutningen af sommeren. Der er dog ingen senere fund af *A. ephippiger* i sæsonen 2011.

Tak

Til finderne og Annleyp Patursson for at der blev taget vare på fundene. Erling Ólafsson (Reykjavík, Island) takkes for oplysninger om den islandske Odonat-fauna. Adrian Parr (UK) takkes for hjælp med litteratur og artsbestemmelse.

Litteratur

- Burbach, K. & Winterholler, M., 1997: Die Invasion von *Hemianax ephippiger* (Burmeister) in Mittel- und Nordeuropa 1995/1996 (Anisoptera: Aeshnidae) *Libellula*. Band 16 (1/2): 33-59.
- Fogh Nielsen, O., 1998: De danske guldsmede. Apollo Books. Steenstrup. 1-280 pp.
- Friðriksson, Á. 1941 Glermær heimsækir Ísland. *Náttúrufræðingurinn*, 11: 180-181.
- Jensen, J-K., Sivertsen, H. E. 2010. Firvaldar 155 ymiskir firvaldar í Føroyum. Føroyar Skúlabóka-grunnur. Tórshavn. 1-208 pp.
- Johnston, J.L. 1999. A Naturalist's Shetland. Poyser, London. 1-520 pp.
- Meurgey, F. 2006. A contribution to the knowledge of the Odonata of Dominica (British. West Indies). *Odonata report 4*, Muséum d'Histoire Naturelle de Nantes. <http://www.shnlh.org/resources/pdf/entomo/Dominica.pdf>
- Norling, U., 1967: *Hemianax ephippiger* (Burm.) found in Iceland (Odonata). *Opuscula Entomologica*. 32: 99-100.
- Ólafsson, Erling 1975. Drekaflugan (*Hemianax ephippiger* (Burm.) (Odonata), óvæntur gestur á Íslandi. *Náttúrufræðingurinn*. Vol. 45: 209-212.
- Sørensen, S. og Jensen, J-K. 1994. Sjældne fugle på Færøerne i 1990, 1991 og 1992. Rapport nr. 22 fra Sjældenhedsudvalget. *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift* 88: 33-38.